

Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV)

Vrijwillige Politie in Nederland¹

Ontstaansgeschiedenis in het kort

Op grond van het Politiebesluit 1945 kreeg Nederland na de Tweede Wereldoorlog een duaal politiebestedel: Gemeentepolitie in gemeenten met meer dan 25.000 inwoners en Rijkspolitie in gemeenten met minder inwoners. De Reserve Rijks- en Gemeentepolitie zijn opgericht in 1948 met het doel de reguliere politie te versterken in tijden van oorlog of oorlogsdreiging en in andere buitengewone omstandigheden, zoals rampen of grootschalige ordeverstoringen. Tevens hoopte men met het oprichten van de reservepolitie activiteiten van vrijwilligersorganisaties, die in die tijd maar al te bereid waren het wettige gezag actief te steunen, enigszins te kanaliseren.

In de loop der jaren is de aanvankelijke doelstelling van de reservepolitie op de achtergrond geraakt. In de jaren zeventig was de praktijk gegroeid dat reservisten op veel plaatsen ook werden ingeschakeld bij het 'gewone politiewerk', namelijk 'het verrichten van hulpdiensten bij de uitvoering van de algemene politietaken'. Dit kon in het ene korps betekenen dat reservisten werden ingezet om het verkeer te regelen bij bloemencorso's, wielerrondes of andere evenementen, in het andere korps dat zij binnen de surveillancedienst of binnen een wijkteam periodiek meedraaiden. In veel korpsen ging het om min of meer regelmatige diensten, als invallers bij ziekte of verlof van reguliere politieambtenaren, als 'tweede man op de wagen' bij de surveillance en in de weekend-, avond- en nachtelijke uren wanneer vrijwilligers bij uitstek beschikbaar waren

Begin jaren tachtig werden nieuwe, zwaardere opleidings- en exameneisen voor de reservepolitie vastgesteld. Ook kwam er een ruimere financiële beloning. Het mes leek hiermee aan twee kanten te snijden: in de eerste plaats werd hiermee de waardering voor het werk van de reservisten uitgedrukt, in de tweede plaats meende men zo wellicht de vrees bij beroepscollega's. dat met goedkope arbeidskracht hun werk (overuren met name) werd afgenomen, te kunnen onderdrukken. Voor vele beroepscollega's bleef de reservepolitie echter controversieel.

In 1987 adviseerde de Werkgroep Politiebudget de reservepolitie op te heffen, onder meer omdat reservisten in toenemende mate werden ingezet bij de uitvoering van politietaken zonder dat de nog steeds bij wet vereiste buitengewone omstandigheden aanwezig waren. Tegelijkertijd werd geadviseerd over te gaan tot oprichting van, bij de gegroeide praktijk beter passende, vrijwillige politie. Die praktijk was overigens in ieder korps weer anders, of het nu ging om de door reservisten uitgeoefende taken, hun bevoegdheden, het al dan niet dragen van een vuurwapen, het aantal rangen waarin men binnen de organisatie kon stijgen of de financiële vergoedingen voor hun inzet. De voorstellen van de Werkgroep betekenden in feite een verruiming van de inzetmogelijkheden van de reservisten, of politie vrijwilligers zoals ze dan zouden heten.

¹ Deze bijdrage is vooral gebaseerd op Stichting Maatschappij en Politie (1995), *De vrijwillige politie in een nieuw perspectief. Standpunt van de Stichting Maatschappij en Politie*, Dordrecht: SMP en Marnix Eysink Smeets, Peter van Os, Bryan Rookhuijzen en Lodewijk Gunther Moor (2011), Brainstorm over het ongekende potentieel van vrijwillige politie, in: Lodewijk Gunther Moor, Frank Hutsebaut, Peter van Os en Dominique van Ryckegehem (red.), *Burgerparticipatie. Cahiers Politiestudies 19*, Antwerpen / Apeldoorn: Maklu, pp. 247 – 256.

Met de Politiewet 1993 kreeg Nederland een regionaal politiebestedel (25 regiokorpsen) en een landelijke dienst (het Korps Landelijke Politie Diensten). Met deze wet hield de reservepolitie op te bestaan en werd de vrijwillige politie in het leven geroepen. De opzet was dat de vrijwillige politie meehielp om de reguliere politie in de bedrijfsvoering tijdens piekuren te ondersteunen. Wezenlijk anders was dat de vrijwillige politie niet meer, zoals voorheen de reservepolitie, opereerde als een staande organisatie naast de reguliere politieorganisatie en optrad om het 'normale' politiewerk te doen in buitengewone omstandigheden, maar werd geïntegreerd in de reguliere organisatie, gericht op ondersteuning van de basiszorg bij het uitvoeren van eenvoudige taken. Het werd niet noodzakelijk geacht dat de vrijwilligers alle politietaken vervullen. Het niveau van de politievrijwilliger kwam te liggen op dat van de politieursurveillant: (preventief) toezicht en handhaving van de openbare orde. Daarbij werd gedacht aan controle, opmaken van processen-verbaal van eenvoudige strafbare feiten, afzetten van wegen en routes, verkeerscontroles, balie werkzaamheden en eenvoudige administratieve handelingen.

Huidige situatie

Met ingang van 1 januari 2013 kent Nederland het Korps Nationale Politie. De organisatie van de Nationale Politie bestaat uit verschillende lagen. Op nationaal niveau is er de korpsleiding met ondersteunende staf. Politieonderdelen zonder territoriale binding zijn de landelijke eenheid (met taken op het gebied van onder meer recherche, infrastructuur, *intelligence* en operationele ondersteuning) en het Politiedienstencentrum. Op gebiedsniveau zijn er tien eenheden. Elk gebied valt samen met een arrondissement.

Tegelijk met de introductie van de Nationale Politie heeft de minister van Veiligheid en Justitie aangegeven dat het streven erop is gericht om in 2015 over 5.000 politievrijwilligers te beschikken, dat is ongeveer 8% van de beroepspolitie in Nederland (ca. 63.000 medewerkers). In Nederland zijn in 2014 ongeveer 3.250 politievrijwilligers actief. Leden van de vrijwillige politie zijn burgers met vaak een fulltime reguliere baan. In hun vrije tijd treden zij als politievrijwilligers op. Er zijn twee typen politievrijwilligers, namelijk:

- executieve politievrijwilligers, aangesteld voor de volledige politietaak na een opleiding van ruim een jaar, en
- niet-executieve politievrijwilligers, aangesteld voor administratieve, technische en overige taken (de zogenaamde volontairs).

Executieve politievrijwilligers hebben dezelfde bevoegdheden als de beroepscollega's. Zij zijn geüniformeerd, bewapend en doen volwaardig politiewerk. Het uniform is hetzelfde, er is geen verschil te zien tussen een politievrijwilliger of een beroepskracht. Niet-executieve politievrijwilligers verrichten, vaak op het politiebureau, allerlei diensten ten behoeve van de ondersteuning van de politieorganisatie.

Belangenorganisatie

Vanaf 1973 bestaat er een organisatie die opkomt voor de belangen van de vrijwillige politie. Dit is de Landelijke Organisatie van Politievrijwilligers (LOPV).² In 2005 heeft de LOPV besloten

² Zie de website van de Landelijke Organisatie van Politievrijwilligers: www.lopv.nl

dat ook volontairs lid mogen zijn. De LOPV kent de volgende taken:

- bevorderen van het goed functioneren van de vrijwillige politie;
- vertegenwoordigen van de vrijwillige politie bij autoriteiten en instanties;
- geven van voorlichting en adviezen bij verschillende autoriteiten en instanties over de vrijwillige politie;
- behartigen van belangen van de vrijwillige politie.

Voorzitter van de LOPV is Michael Sijbom, burgemeester van Losser, en erevoorzitter is prof. mr. Pieter van Vollenhoven, voorzitter van de Stichting Maatschappij en Veiligheid (SMV).

Toekomst

LOPV en SMV zullen gezamenlijk een plan maken voor de toekomst van de vrijwillige politie. In dit plan zal – naast het streefgetal van 5.000 politievrijwilligers in 2015 – ook aandacht geschonken worden aan onder meer de rol en inzet van de vrijwillige politie, en de vraag hoe je de vrijwillige politie duurzaam aan de politieorganisatie kan binden.